

BAKSAY-NAGY GYÖRGY

MODERNKORI PROBLÉMÁK: DIZÁJNVÉDELLEM A KÉPERNYŐINKNEK

I. Bevezetés

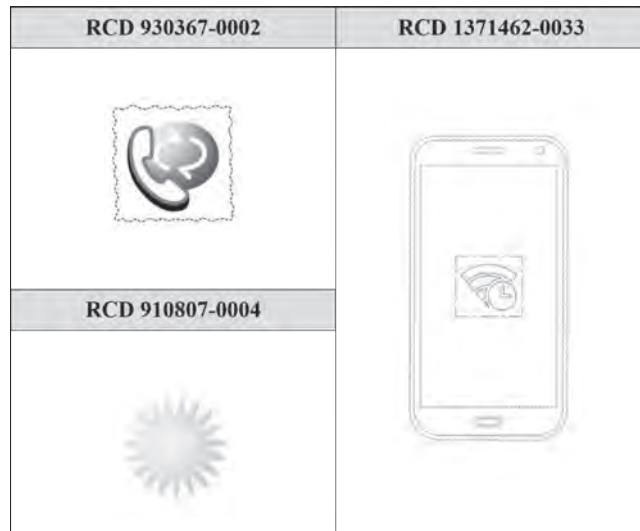
Jelen összefoglalónak nem célja a teljes dizájnvedelmi eszköztár bemutatása, a formatervezési mintaoltalom valamennyi szabályozási részletének pontos felvázolása, sőt az sem, hogy a formatervezési mintaoltalom mellett kumuláltan fennálló szellemi tulajdonvédelmi lehetőségeket részletezze. Sokkal inkább bevezetést kíván nyújtani abba a jelenlegi szabályozási környezetbe, ahova kénytelenek vagyunk beerőltetni azon modern, komputerizált mintákat is, mint a grafikus felhasználói felületek vagy az animált ikonok.

A dizájnvédelem, vagy a magyar elnevezéssel formatervezési mintaoltalom minden új és egyéni jellegű termék egészének vagy részének megjelenését hivatott védeni, amelyet magának a terméknek, illetve a díszítésének a külső jellegzetességei – különösen a rajzolat, a körvonalak, a színek, az alak, a felület, illetve a felhasznált anyagok jellegzetességei – eredményeznek¹. Jelen írásunkkal arra próbálunk választ találni, hogy a formatervezési mintaoltalom képes-e ezt a feladatot ellátni a virtuális (mozgó) dizájnok tekintetében.

1.1. Grafikus felhasználói felületek

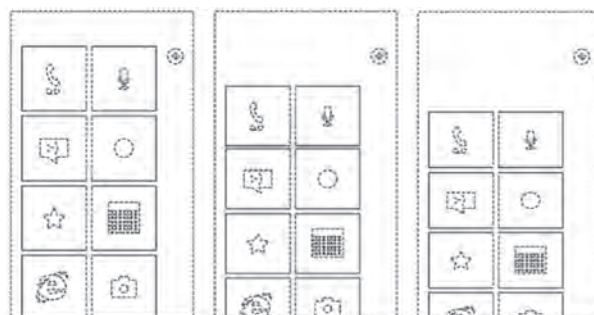
A grafikus felhasználói felületek (angol elnevezéssel *graphical user interface*, röviden GUI) segítségével olyan vizuális elemeken keresztül, mint az ikonok, menük, felugró ablakok vagy más animációk, képesek az emberek a számítógépekkel interakcióba lépni. Ezen grafikus felhasználói felületek közé tartoznak az operációs rendszerek, számítógépes alkalmazások, mobiltelefon rendszerek, a televízió menürendszere, de manapság már egy felsőkategóriás gépjármű műszerfalán is találkozunk virtuális dizájnelemekkel. Fontos kiemelni, hogy a GUI a vizuális megjelenése a korábban felsoroltaknak és nem az azok alapjául szolgáló szoftver kódok, ugyanakkor nem meglepő módon egy termék grafikus felhasználói felületének legalább annyi, ha nem több hatása lesz a felhasználókra, mint az alapjául fekvő kódoknak².

Általánosságban a GUI-k megjelenésének legfontosabb jellemzői, hogy rendszerint két dimenziósak, a képernyő gyakran animált, ikonokkal teli és olyan jellemzőkkel van ellátva, amelyek következtében bizonyos képátmenet képes másíkba átmenni. Ugyanakkor a felhasználói felületek műszaki szempontok által is befolyásoltak, hiszen a felhasználó felülettel való hatékony érintkezése kulcs fontosságú. Így az ikonok nagyságának bizonyos méretet el kell érnie, épp ezért általában négyzet alakúak és az emberi ujjmérethez vannak igazítva. Ugyanakkor az ikonok és a GUI-k konkrét kinézetét kevésbé a műszaki szempontok, sokkal inkább esztétikai és vizuális szempontok határozzák meg. A különböző megjelenésre lajstromozott közösségi formatervezési mintákból mutatunk példát³:

A grafikus felhasználói felületeken a fenti példákhoz megfelelően különböző ikonok találhatóak, amelyek a szoftver egy adott funkciójának működését indítják el vagy valamilyen adathoz engednek hozzáférést. Mindezeket túl a felhasználót segíti a számítógép, gépjármű, mobiltelefon, illetve televízió rendszerében történő navigálásban. Az ikonok/ GUI-k ugyanakkor sokszor nem statikusak, hanem animált mozgásokra is képesek. Meglepő módon bizonyos jogrendszerekben (nem valamennyiben természetesen) az ikon/GUI mozgása is formatervezési mintaoltalom alá helyezhető. Az alábbi egy, az Egyesült Államokban lajstromozott példa:

Képernyő animált felhasználói felülettel („Fisplay Screen with Animated User Interface”)⁴

A virtuális dizájnok manapság egyre nagyobb jelentőséggel bírnak, a digitalizáció a tervezőket arra kényszeríti, hogy egyre egyedibb kommunikációs formákat válasszanak, minél több embert (fogyasztót) megragadva. A virtuális dizájnelemek kétségkívül ilyen kommunikációs eszköznek minősülnek, és mind a szoftveres kódolás mind a ráépülő grafikus felhasználói felületek kialakítása szinte végtelen módon történhet meg. Ezen állításokat néhány számadattal is alátámasztjuk, hiszen sokkal jobban tükrözik a korábbi jól hangzó állításainkat. A piac jelentőségét mutatja, hogy 2015 júliusában az android felhasználók 1.6 millió applikáció közül választhattak, míg az Apple felhasználók számára 1.5 millió applikáció állt rendelkezésre⁵.

Ha a dizájn jogi oldalát nézzük, akkor elmondható, hogy az Európai Unió Szellemi Tulajdoni Hivatala (a továbbiakban: „EUIPO”) 2016 elejéig több mint 17 000 grafikus felhasználói felületet jelen-

¹ A szerző az Eötvös Loránd Tudományegyetem, PhD hallgatója, az Oppenheim Ügyvédi Iroda ügyvédjelöltje.

tettek be a Locarnói Megállapodás⁶ 14.04⁷ osztály szerint közösségi formatervezési mintaoltalomra. A hét legtöbbet bejelentő jogosult ekkor az (1) Apple, (2) Microsoft, (3) Google, (4) LG Electronics, (5) Sony, (6) Deutsche Telekom and (7) Samsung társaságok voltak⁸.

Mindezen jellemzők szükségessé teszik, hogy védjük az értékes dizájn fejlesztéseket ugyanakkor felvetik az említett mozgások hatékony formatervezési mintaoltalmának kérdését, főleg azon esetekben, amikor az adott mozgássor csupán egy része kerül lemásolásra. A jogszabályi környezetbe és a joggyakorlatba történő bepillantásal ezekre a kérdésekre keressük a választ.

1.2. A jogi környezet és felmerült problémák

Alapvetően jelen írásunk célja a magyar jog bemutatása és fejlesztésének javaslata bizonyos tekintettel az Európai Unió gyakorlatára. Ennél messzebb most nem mennénk, alapvető kérdéseket a saját jogi kultúránkból kell megválaszolni, kifejezetten virtuális dizájnokkal kapcsolatos gyakorlatot pedig messzebből sem tudnánk hozni. Mindaddig az Egyesült Államokban is csak egyetlen olyan eljárás indult, amely grafikus felhasználói felületet érintett, végül azonban peren kívül megegyeztek a felek⁹; Kínában például nemrég indult az első¹⁰.

Az Európai Unió eszközeiről beszélve említést kell tennünk az előzetes döntéshozatali eljárás keretében született döntésekről is, hiszen az Európai Unió Bírósága (a továbbiakban: Bíróság) határozata *res iudicata*-t eredményez, azaz ítélt dolgot jelent. A határozat ezenkívül kötelező nemcsak az előzetes döntéshozatal iránti kérelmet kezdeményező nemzeti bíróság, hanem a tagállamok valamennyi bírósága számára is. Így, a nemzeti bíróságoknak lehetősége van európai jogszabály értelmezésére irányuló előzetes döntéshozatal iránti kérelmet kezdeményezni, mely esetben európai jog valamely értelmezési kérdése pontosításra kerül annak megfelelő alkalmazása érdekében. A virtuális dizájnok oltalmazhatóságával kapcsolatban a kevés számú előzetes döntéshozatali eljárás keretében hozott döntés ugyan ad támpontokat, de sajnos konkrét kérdést még nem tettek fel a bíróságnak a mi témánkkal kapcsolatban.

Ennek ellenére néhány esetben támaszkodni fogunk olyan, az EUIPO, illetve az Európai Unió Bírósága által hozott döntésekre is, amelyek ugyan nem kötelezők a magyar hatóságokra, de mégis iránymutatást adhatnak. Mivel bővebb joggyakorlatunk a témában nincsen, ezért kénytelenek vagyunk így tenni. A magyar jogi rendszer azonban – ahogyan később látni fogjuk – kisebb-nagyobb eltérésekkel megfeleltethető az európai rezsimnek (nyilván köszönhetően a Formatervezési mintaoltalomra vonatkozó Irányelvnek¹¹), a különbségek tekintetében pedig módosítási javaslatokkal fogunk élni a későbbiekben.

II. A magyar szabályozási környezet

2.1. A formatervezési mintaoltalmazhatóság feltételei

2.1.1. Mi igen és mi nem részesülhet oltalomban!

Ahogy azt korábban megjegyeztük, a formatervezési mintaoltalom kifejezetten a termékek külsejét védelmezi, azaz kizárólag az ipari tömegtermelés alkotásait vagy kézműipari „csodákat” védelmezi, annak belső funkciójára / kialakítására tekintet nélkül. A formatervezési minta valamely termék egészének vagy részének megjelenése, amelyet magának a terméknek, illetve a díszítésének a külső jellegzetességei eredményeznek¹², amely az alábbi (két, illetve háromdimenziós) formákban valósulhat meg¹³:

1. A termék jellegzetessége (Pl.: ehető sakktábla);
2. A termék jellegzetes díszítése (Pl.: díszpalack);
3. Rajzolatok különlegessége (Pl.: fenyőfát ábrázoló grafika);
4. Jellegzetes körvonalak (Pl.: nyílhegy alakú nappali menetfény);
5. Színek alkalmazása, azonban nem önmagában csak a szín (Pl.: színes könyv);

6. Speciális alak kialakítása (Pl.: különleges karosszéria elem);
7. A felhasznált anyagok jellegzetessége (P.: a Citroen „Air Bump” óriási poliuretán ütközésvédője a Citroen C4 Cactus típusú autó első ajtaján);
8. Csomagolás jellegzetessége (Pl.: rágógumi kerek dobozban, nyolcszögletű tableta nyolcszögletű dobozban).

A mintaoltalom csak terméken állhat fenn. Ennek fogalmát a nekünk szükséges oldalról megközelítve meghatározza a *Formatv.*, amely terméknek tekint minden ipari vagy kézműipari árucikket, egyebek mellett a csomagolást, a kikészítést, a grafikai jelzéseket és a nyomdai betűformákat, valamint azokat a részeket is, amelyeket valamely összetett termékben való összeállításra szántak¹⁴. A mintaoltalom kiterjedhet egész termékre (pl.: gépkocsira, beleértve tehát az összetett terméket¹⁵), a termék egyetlen részére, így az összetett termék alkotóelemére is (pl.: gépkocsilámpa, különleges könnyűfém felni), gyűjteményekre, összetartozó elemekből álló készletre (pl.: étkezés, bútorgarnitúrák), háromdimenziós kialakításokra (pl.: csillár) és kétdimenziós kialakításokra (pl.: palackcímké) is¹⁶.

A formatervezési mintaoltalom a termék megjelenését védi, ebből következik, hogy mindenképpen kézzelfoghatónak kell lennie a mintának. Sajnos így a csupán ötlet/gondolat szintjén lévő minták nem kerülhetnek védelem alá (lajstromozásuk különben is nehézkes volna), tekintettel arra, hogy egyáltalán nem biztos, hogy az ötlet megvalósítható, az még a megvalósítás során könnyen változhat. Ezen jogi terület szakzsargonja gyakran a megtestesülés (*embodiment*) és a kifejeződés (*expression*) kifejezéssel fejezi ki a megjelenés követelményét¹⁷. Mindezekből következik, hogy a mintának láthatónak kell lennie, mert ugyan a minta anyaga például tapintással jól érzékelhető, azonban ennek bejegyzését korlátozzák a lajstromozásnál felmerülő fizikai akadályok¹⁸. Így aztán a nem látható termékek, parfümök, ízek, illatok, hangok, szagok nem eredményeznek mintát, nem is részesülhetnek ezen oltalomban. Nem lehetnek szavak vagy szlogenek önmagukban tartalmuk miatt minták, a *Formatv.* minta meghatározásában szereplő „rajzolat”, illetve „körvonal” szavak önmagukban inkább csak kétdimenziós mintákra utalnak, de a ruhadarabon megjelenő dekoráció, ami tartalmaz szavakat a formai megjelenése okán élvezhet ilyen típusú védelmet¹⁹. A színek is csak ilyen dekoráció, minta részletelemeként állhatnak formatervezési mintaoltalom alatt, önmagában bármilyen egyedi is egy színárnyalat, a jog ilyenfajta védelmében nem részesülhet. A szakirodalomban vitatott kérdés, de azon alkotóelemek sem élvezhetnek védelmet, amelyek a rendeltetészerű használat során láthatatlanok²⁰, így ez rányomja bélyegét az autóiipari alkatrészek kérdésére, hiszen a motorháztető alatti részek a felhasználó számára nem láthatóak²¹. Itt jegyezném meg azt is, hogy a láthatóság nem folyamatos követelmény, szellemes példa erre, hogy a kakukkos óra kakukkja csak minden órában egyszer „jön elő”, azonban az összetett termék része és így a minta részét is képezheti²².

A formatervezési minta fogalmából levezetett kizáró okok után nézzük meg a *Formatv.* által a 6–10. §-ában konkrétan szabályozott kizáró okokat²³.

A törvény először azokat a mintákat zárja ki az oltalom köréből, amelyek *kizárólag a termék műszaki rendeltetésének következményei*²⁴. Ez azzal magyarázható, hogy a termék kialakításakor nem a formatervezői alkotótevékenységnek volt fő szerepe, hanem magának a műszaki megoldásnak, a technikai innovációnak. A technikai innováció védelmére pedig más jogi eszközök léteznek, nevesítve a szabadalom vagy a használatiminta-oltalom. Az Európai Bíróság a C-299/99 számú, Philips vs. Remington ügyben rávilágított arra, hogy ez a szakasz gyakorlatilag az egyéni jelleg pontosítása, hiszen nem lehet fogalmilag egyéni egy olyan külső, ami kizárólag egy termék műszaki rendeltetésének eredménye²⁵.

Kizáró ok a minta oltalmára, ha *közrendbe vagy közérkölcsebe ütközik* egy bejelenteni kívánt minta²⁶. Példa erre, ha önkényuralmi jelképet tartalmaz, akár két- akár háromdimenziósan, ha drogfogyasztásra hív fel, ha bármely nyelv szerinti obszcén kifejezést tartalmaz, szeméremsértő a minta, vagy akár fagyjűllet keltésére alkalmas²⁷.

A törvény indokolása azonban kiemeli, hogy az átlagember erkölcsi értékével ellentétes minta lajstromozása még nem kerül automatikusan visszautasításra, alapvetően a jogrendszer alapelveibe és intézményeibe ütköző mintát zárják ki.

Nem részesülhet védelemben az a minta sem, amely állami felszólítást, hatósági, illetve nemzetközi szervezet jelzését az illetékes szerv hozzájárulása nélkül²⁸ alkalmaz. Így tehát a Magyar Állam hozzájárulása nélkül minta nem tartalmazhatja a például a magyar címet, a Szent Koronát, a nemzeti zászlókat. Hatósági jelzésnek minősülnek magyar viszonylatban többek között a megyék megnevezései, de ugyanúgy nem lehet minta része a nemzetközi szervezetek bármilyen formában megjelenő neve, pl.: NASA, Európa Tanács, ENSZ (se a magyar, se az angol teljes, illetve rövidített neve). *Egyéb kitüntetés, jelvény, címer, illetve hivatalos szavatossági vagy hitelesítési jegy* sem lehet minta tartalma, amennyiben használatához közérdek fűződik, amilyen példának okáért a francia Becsületrend, a magyar koronázási jelvények, a Habsburg címer, a Brazil kávé jelzés stb²⁹.

Végül az utolsó „csoport”, amibe tartozó minta szintén nem részesülhet oltalomban, ha ütközik az elsőbbség időpontját követően nyilvánosságra jutott olyan mintával, amelyre korábbi elsőbbséggel adtak mintaoltalmat³⁰. A oltalmi igényt csak a belföldön, vagy Magyarországra kiterjedően oltalmat kapott elsőbbség rontja le és csak ha ugyanarra a termékre vonatkozott a bejelentés. A *Formatv.* 10. § által szabályozott kizáró okok – azaz ha a minta más, korábbi iparjogvédelmi vagy szerzői jogát sérti – azért speciálisak, mert a Szellemi Tulajdon Nemzeti Hivatala nem tagadja meg a 10. §-ra hivatkozással *ex officio* a kérelmet, csak ha a korábbi jog jogosultja ezt kérelmezi.

2.1.2. A tájékozott használó fogalma

Mielőtt rátérnék a szabályozás által a formatervezési minta elé állított követelményekre, két dolgot érdemes tisztázni ahhoz, hogy később világos legyen az újdonság és egyéni jelleg követelménye a mintaoltalmaknál. Ez a két dolog a tájékozott használó fogalma³¹, a másik pedig azon időpontok, amikor vizsgálni szükséges a követelményeket (2.1.3. alatt ismertetve).

Azt, hogy a minta megfelel-e a későbbi ismertett újdonságnak, illetve egyéni jellegnek, egy tájékozott használó (*informed user*) nézőpontjából kell szemlélni. Felmerült, hogy miért nem egy szakértő személy nézőpontjából szükséges vizsgálni, aki biztosabban meg tudná állapítani, hogy mi számít lényegtelen különbségnek. A szakértőt azonban az különbözteti meg a felhasználótól, hogy képes eldönteni az újdonság kérdését szimplán a szakértelme és felhalmozott szaktudása segítségével³². Az azonban nem életszerű, hogy az újdonság kérdését ilyen „fűrészszó” szemmel nézzük, hanem inkább a mindennapi ember, a tájékozott felhasználó szemével szükséges megítélni. Mi sem mutatja jobban annak a fontosságát, hogy kinek a szemével nézzük az egyéni jelleg és újdonság követelményét, mint az, hogy a különböző jogrendszerek – máshogy gondolkodván – különböző nézőpontokat tartanak megfelelőnek. A kínai iparjogvédelmi szemlélet az „adott termék átlagos fogyasztóját” (*normal consumer of the corresponding products*), míg az amerikai dizájn védelem a „hétköznapi megfigyelőt” (*ordinary observer*) tekinti helyes nézőpontnak³³.

Az Európai Unión belül viszont a már említett tájékozott használó lesz a mércénk, a pontos fogalmat azonban nem adták meg sem az Európai Unió jogalkotói, sem pedig a magyar jogalkotók, ennek kimunkálása a bíróságokra várt. A Zöld Könyv³⁴ 5.5.6.2. pontja szerint az eltérő összbemutató tesztjét „azon a szinten kell elvégezni, ahol a termék gazdasági célja megvalósul, azaz azon a piacon, ahol a vásárlók hétköznapi emberek, akik nem rendelkeznek a szakavatott formatervező tudásával”. A fogyasztó tudniillik hajlamos rá, hogy kis különbségeket ne vegyen észre, éppen ezért, ha a bíróság szakértőt rendelne ki ebben kérdésben, a szakértő is a tájékozott használó nézőpontjából fogja a bizonyítást lefolytatni³⁵. A Zöld Könyv megfo-

galmazásából levezethető, hogy a tájékozott használó az a „formatervezés-orientált fogyasztó, vásárló, aki ismeri annyira a termékeket, hogy képet tud alkotni az adott iparág termékeire vagy adott termék-csoportra az adott időpillanatban jellemző formatervezési irányvonalakról”³⁶. Így egy autó fanatikus, aki ismeri a pillanatnyilag forgalmazott gépjárműveket, tekinthető ilyen tájékozott használónak annak ellenére is, hogy nincsen például erre irányuló végzettsége, illetve nem ezen a területen keresi a mindennapi betevőt.

Természetesen a Zöld Könyvön kívül számos bíróság, jogtudós és gyakorló jogász próbálta a tájékozott használó fogalmát megragadni. Van, aki a tájékozott használót inkább egy jogalkotói innováció eredményeképpen létrejött olyan rendkívül rugalmas fiktív személyllyel azonosítja, aki egyszerre három karakterrel rendelkezik: (I) egyrésztől átlagos vásárlónak kell lennie; (II) másrésztől az általános vásárlótól nagyobb ismerettel kell rendelkeznie az adott iparágban már nyilvánosságra jutott mintákról és a szerzői szabadságfok mértékéről; (III) harmadrészt ugyanakkor tudása nem érheti el a szakértő szintet és nem „szűrhatja ki” a minták összevetése esetén azokat a jelentéktelen részleteket, amelyek felismerésére kizárólag szakemberek képesek³⁷.

A tájékozott használó fogalmának elhelyezésének segítségével az Európai Unió Bírósága a C-281/10P „Pog” esetben annyit tett hozzá, hogy a védjegyjogban alkalmazandó átlagos fogyasztó, akitől nem várható el semmilyen különleges ismeretet és a komoly technikai ismeretekkel rendelkező szakember között elhelyezkedő köztes „személy”.

A magyar bírósági ítéletek közül érdemes megemlíteni a Fővárosi Bíróság 1-H-PJ-2010-575. számú bírósági határozatának indokolásában foglaltakat: „A tájékozott, tudatosan mérlegelő használó ugyanis képes felmérni a minta szerzője számára a minta kialakításában rendelkezésre álló mozgásteret, ezért az összbemutató azonosságának vagy különbözőségének az eldöntése során szerepet kap az is, hogy a minta kialakítását mennyiben befolyásolta a funkcionalitás, a technológia, vagy a gazdaságosság szempontja, és ehhez képest mennyiben használta ki a szerző a formaalkotói szabadságot.”

2.1.3. Meghatározó időpontok

A minta lajstromozásánál két fontos időpont említhető meg, az egyik a nyilvánosságra jutás, a másik az elsőbbség időpontja:

1. *Nyilvánosságra jutás napja*: nyilvánosságra hozottnak akkor kell tekinteni egy mintát, ha közzététel, egyéb közlés útján, kiállítás, kereskedelmi forgalomba hozatallal vagy bármilyen más módon bárki számára hozzáférhetővé vált³⁸. A legfontosabb fogalmi elem a bárki számára történő hozzáférhetőség, ez azonban nem azt jelenti, hogy a gyakorlatban is megvalósulna. Gondoljunk csak arra, hogy egy szakmai lapban megjelent minta nem igazán kerülhet a hétköznapi ember kezébe, ennek ellenére az ilyen módon publikált mintát bárki számára hozzáférhetőnek kell tekinteni³⁹. Akkor nem tekinthető egy minta nyilvánosságra hozottnak, ahogy a *Formatv.* is kiemeli, ha a törvényben felsorolt nyilvánosságra hozatali események a rendes üzletvitel során észszerűen nem juthattak az érintett ágazaton belül az Európai Közösségben működő szakmai körök tudomására⁴⁰. Példa erre az is, ha nem az érintett iparágban vált ismertté, azonban azok a mintákat, amelyeket akár belföldön, akár külföldön közzétettek, illetve iparjogvédelmi hatóságok nyilvánosságra hoztak, mindenképpen nyilvánosságra jutottnak kell tekinteni, mert kellő gondosság mellett hozzájutott volna a szakmai kör.

A *Formatv.* további két mentesítő esetet említ⁴¹. Az első, ha titoktartási kötelezettség terhe mellett mutatták be egy harmadik, illetve akárhány személynek a mintát. A következő eset, ha az elsőbbség időpontját legfeljebb tizenkét hónappal megelőző nyilvánosságra jutás a bejelentővel vagy jogelődjével szemben elkövetett jogsértés következménye, nyilván ez esetben az igazságosság orvoslása a cél. Ez a 12 hónapos türelmi idő a *Formatv.* 4. § (3) bek. b) pontjára is vonatkozik, ami lehetőséget biztosít a későbbi bejelentőnek, hogy egy éven át meggyőződhessen róla, hogy a terméket mennyire fo-

gadja be a piac, és csak az után tesz bejelentést, ha a minta forgalmazásának piaci tapasztalatai kedvezőek. Ez a lehetőség csak a szerzőt illetve jogutódját illeti meg.

2. A másik lényeges viszonyítási pont az *elsőbbség napja*. Erre a mesterségesen elismertetett időpillanatra tekintettel vizsgálják az újdonságot és az egyéni jelleget, így az utóbb esetlegesen a mintaoltalom feltételeit lerontó események már nem befolyásolják a lajstromozást⁴². Ez tehát jelentős előnyt nyújt a jogosultnak, hisz a korábbi elsőbbség egy azt követően, de a bejelentésnél korábban nyilvánosságra hozott minta újdonságrontó hatását megszüntetheti. Az elsőbbséget a *Formatv.* a 40. § szabályozza⁴³:

1. *Bejelentési elsőbbség*, amely a mintaoltalom bejelentésének napját jelöli, ez az általános elsőbbség.

2. *Unió elsőbbség*: A PUE⁴⁴ tagállamaiban, a WTO tagállamaiban, illetve viszonyosság esetén más tagállamban tett olyan bejelentés, amelyből megállapítható kétségtelenül a bejelentés napja, a bejelentés további sorsától függetlenül biztosít a részes tagállamok területére elsőbbséget legfeljebb 6 hónappal.

3. *Kiállítási elsőbbség*: A Szellemi Tulajdon Nemzeti Hivatalának elnöke által szabott feltételeknek megfelelő kiállítás napja, amely legfeljebb 6 hónappal előzheti meg a bejelentési napot.

4. *Belső elsőbbség*: a bejelentő azonos mintára vonatkozó, korábbi, folyamatban lévő mintaoltalmi bejelentésének 6 hónappal nem korábbi bejelentésének napja, ha azzal kapcsolatban más elsőbbséget nem érvényesítettek.

A bejelentés elsőbbsége „automatikus” (tehát nem igényel külön igénylést, lásd fenti felsorolás 1. pontja), a többi elsőbbségi lehetőséget azonban külön igényelni szükséges a bejelentéstől számított két hónapon belül (további 4 hónap áll rendelkezésre az Unió elsőbbséget megalapozó okirat, illetve kiállítási elsőbbség esetén az azt igazoló kiállítási igazolás benyújtására⁴⁵). Természetesen ezenkívül további feltételeknek is meg kell felelni. Kiemelendő, hogy a felsorolás 2. pontjában kifejtett Unió elsőbbség esetében az Európai Unió területén tett első bejelentés bebiztosítja a további tagországokban tett esetleges későbbi bejelentések elfogadását⁴⁶.

Az oltalmi idő természetesen a bejelentés napjával indul, az elsőbbség napjához az oltalmazhatóság feltételeinek (újdonság/egyéni jelleg) megítélése kapcsolódik⁴⁷.

2.1.4. Az újdonság követelménye

A *Formatv.* 2. § (1) bekezdése értelmében akkor minősül egy minta újnak, ha azzal azonos minta nem jutott nyilvánosságra az elsőbbség időpontját megelőzően. A mintákat pedig egymással akkor kell azonosnak tekinteni, ha külső jellegzetességeik csupán lényegtelen részletekben különböznek⁴⁸. Ez az újdonság abszolút jellegű és világviszonylatban kell újnak lennie, kizárva az adott mintához erőteljesen hasonló mintákat a védelemből⁴⁹.

Látható az újdonság objektív kritériumi mivolta, hiszen különböznie kell bármely korábbi mintától. Tekintettel arra, hogy a törvény nem ad erre utalást, a mintának nem kell feltétlenül elválaszthatatlannak lennie a hordozó terméktől, így mindenképpen újdonságrontó lesz, ha ugyanaz a minta korábban más terméken már megjelent⁵⁰. A korábban már nyilvánosságra jutott, bárki által használható formák tehát semmiképpen nem kerülhetnek lajstromozásra, még akkor sem, ha a minta megalkotója nem ismerte a korábbi publikációkat és saját szellemi alkotásaként dolgozta ki a formát⁵¹. Így nem kaphat formatervezési mintaoltalmat egy korábban már védjegyként lajstromozott minta, mivel az újdonságát és eredeti jellegét a védjegy bejegyzése mindenképpen lerontja⁵².

Mit is kell tehát figyelembe venni az újdonság vizsgálatokor? Nem az összbonyomlás lesz a fontos, hanem a korábbi, régi minta külsejét kell az új mintával összehasonlítani. Az Európai Bíróság összehasonlításra vonatkozó érvelése fontos megállapításokat tartalmaz, „nem azt mondja, hogy a tájékozott használó bőrbe bújva a termékeket – ha fizikailag lehetséges – közvetlenül kell összevetni, hanem sokkal inkább úgy értelmezendő, hogy, mivel a mintát megtestesítő

termékek nem minden esetben állnak rendelkezésre, bár kézenfekvő lenne, az egységes, a tényleges fizikai hozzáféréstől független joggyakorlat érdekében a közvetlen összehasonlítást kizárólag a minták ábrázolásának értelmezésére használható⁵³.

2.1.5. Az egyéni jelleg és az alkotói szabadságfok

Bármely minta oltalmazhatóságához nem elegendő az újdonság megléte, a *Formatv.* megköveteli az egyéni jelleget (*individual character*). Elképzelhető ugyanis, hogy egy minta valóban újnak tekinthető, azonban semmi egyénit nem mutat fel a korábbi mintákhoz képest (ez fordítva is lehet, hogy az anyaghasználat miatt például az egyéni jelleg megáll, de a minta maga nem új)⁵⁴. A mintának egyéni jellege akkor van, ha az elsőbbség időpontja előtt nyilvánosságra jutott bármely mintához képest a tájékozott használóra eltérő összbonyomást tesz⁵⁵. Az egyéni jelleg megítélésekor figyelembe kell venni, hogy a szerző – különösen a termék természetére és az ipari, illetve kézműipari ágazat sajátosságaira tekintettel – milyen alkotói szabadságfokkal alakíthatta ki a mintát⁵⁶. A tájékozott használó, valamint az összbonyomás fogalmára már kitértünk, így ezek kifejtését most mellőzzük. Az egyéni jelleg nem jelenti azt, hogy a tervező kifejezett művészi, egyéni tehetségét kell keresni, és az alkotói munkabefektetés nagysága sem eredményez egyéni jelleget. Az esztétikai hatás tehát nem előfeltétel és nem is egyéni jelleg, mindazonáltal a piaci eladások sikerkulcsa lehet egy-egy jól eltalált dizájn.

Egy szemléltető példa a minta újdonságának és egyéni jellegének a megítélésére⁵⁷:

Visszakanyarodva, amire viszont itt szükséges kitérni, az a *Formatv.* által említett *alkotói szabadságfok*. Az alkotói szabadságfok a szerző oldaláról közelíti meg a mintát, hiszen ez adja meg az ő részéről az egyéni jelleget. Ennél a fogalomnál azt kell figyelembe venni, hogy egyes ipari, illetve kézműipari termékek kevésbé alakíthatóak, a szerző fantáziája nem szárnyalhat szabadon, határt szabnak neki az alap funkciók, az alkalmazhatóság, esetlegesen a biztonsági követelmények⁵⁸. Minél kisebb a mozgásteret az alkotónak, annál nagyobb kihívást jelent egy korábbiaktól eltérő, egyedi, megkülönböztethető forma megalkotása, más esetekben pedig a termék funkció megőrzése mellett a tervező fantáziájának csak a saját fantáziája szab határt – ilyen esetben vele szemben a egyéni jelleg mércéje is magasabbra kerül. A minta iparágon belüli elhelyezkedése is befolyásolja ezt a skálát, hiszen egy telítettebb iparágban, ahol sok termék található, sokkal nehezebb egyéni jelleggel rendelkező mintát létrehozni. Éppen ezért az alkotói szabadságfok kérdése szubjektív és viszonylagos⁵⁹. Így például az EUIPO az R 3-2011/979 számú 'portable traffic warning signs' döntésében, ahol két elakadásjelző háromszöget vizsgált, a két évig tartó eljárásban megállapította, hogy a hatályos szabályozás rendkívül kis mértékű alkotói szabadságot enged a szerzőnek, mivel részletesen meghatározza az elakadásjelzőket alkotó külső és belső háromszögeket, azok szegélyezését, belső háromszög fluoreszkáló borítását és a stabilitást biztosító lábakat⁶⁰.

2.2. A felmerülő problémák

Jelen alpontunk alatt a legkiemelkedőbb kérdésekkel foglalkozunk. A virtuális dizájnokra ugyanazon szabályok vonatkoznak, mint

„analóg” társaikra, így már bejelentéskor problémába ütközhetünk, hogy hogyan tudjuk egyáltalán igényelni a lajstromba vételt. Amennyiben már lajstromozták a grafikus felhasználói felületünket, meddig terjed az oltalom? Milyen fokú módosítás szükséges a versenytársak részéről, hogy az már ne bitorolja az oltalmazott virtuális dizájnunkat? A válaszokat a továbbiakban kíséreljük megadni.

2.2.1. Hogyan jelentsük be?

A korábban kifejtettek szerint a grafikus felhasználói felületek a *Formatv.* értelmében részesülhetnek formatervezési mintaoltalomban, hiszem a *Formatv.* 1. § (3) bekezdésben foglalt termék fogalomnak megfelelően. A termékek közé tartoznak – egyebek mellett – a grafikai jelzések. A magyar jog szerint a számítógépi program nem tekinthető ugyan terméknek, de ez a mi esetünkben nem zavaró szabály, hiszen a digitális dizájnnak nem számítógépes programok, hanem az alapul fekvő kódsorozatok, hanem a képernyőn megjelent ábrák és formák. Erre a kérdésre már a formatervezési minták oltalmáról szóló, az Európai Parlament és a Tanács 98/71/EK irányelve (1998. október 13., a továbbiakban: „Irányelv”) készültek külön kitértek a jogalkotók, leszögezve, hogy a számítógépi programok formatervezési mintaoltalmazhatóságának kizártsága nem vonatkozik az alkalmazott speciális grafikus dizájnokra, mint például az ikonokra vagy menükre, feltéve, hogy az oltalmazhatóság egyéb követelményeinek megfelelnek⁶¹. Mindezeknek megfelelően, ha a *Formatv.* értelmében amennyiben a grafikus felhasználói felületnek új és egyéni jellege van, akkor formatervezési mintaoltalom alá kerülhet. A magyar formatervezési mintajog nem követeli meg oltalmazhatósági feltételként, hogy a termék oltalmazott jellemzői folyamatosan látszódnak, ellentétben más jogrendszerekkel, ahol ez követelmény. Következésképpen, míg például egy tablet vagy egy okostelefon képernyője megvételkor kikapcsolt állapotban van, így nem képes bitorolni egy lajstromozott GUI-t, bekapcsoláskor, rövid idejű megjelenéssel is bitorló lehet.

Egy magyar GUI dizájn bejelentésekor a *Formatv.*, formatervezésiminta-oltalmi bejelentés részletes alaki szabályairól szóló 19/2001. (XI. 29.) IM rendelet (a továbbiakban: *Alaki rendelet*) szabályai az elsődlegesen kötelező, ugyanakkor útmutatás máshonnan is érkezhethet. A Szellemi Tulajdon Nemzeti Hivatala (a továbbiakban: „SZTNH”) ugyan saját módszertani útmutatót nem bocsátott ki a dizájnnal kapcsolatban (ellentétben a védjegy bejelentésekkel), ugyanakkor nemzetközi harmonizációs célú projektekben részt vett és el is fogadta azokat⁶². Ilyen számunkra fontos projekt volt a CP6⁶³, „amely a formatervezési minták grafikai ábrázolásával kapcsolatos és amelynek keretében létrehozott munkacsoport elsősorban a semleges háttér (*neutral background*) fogalmának meghatározása, a mintához nem tartozó részek ábrázolása (*visual disclaimer*), a mintát bemutató ábrázolás szabályai (*type of views*), valamint a mintát bemutató ábrázolás benyújtásának követelményei (*format of views*) tekintetében igyekszik a tagállamok eltérő jogértelmezését közelíteni⁶⁴.”

A CP6 bemutatja, hogy az egyes tagállamoknak hogyan érdemes a mintához nem tartozó részeket jelölni, amit nem igazán részletesen, de felületesen⁶⁵ átvette az *Alaki rendelet* 2016. július 15-ei hatállyal (a továbbiakban az egyszerűség kedvéért *visual disclaimer*-ként utalunk rá). A grafikus felhasználói felületet így bejelenthetjük akár a képernyővel együtt is, szaggatott vonallal jelölve, hogy a képernyőre magára oltalmat nem kívánunk igényelni, kizárólag a képernyőn szereplő grafikus felhasználói felületre. Nagyon fontos, hogy amennyiben a GUI-t a hordozó eszközzel jelentjük be, mindenképpen vegyük ki az oltalom tárgya alól az eszközt, máskülönben a bejelentett mintánk oltalmi körét szűkítjük. Tudniillik, abban az esetben, ha egy mobiltelefonnal közösen jelentjük be a grafikus felhasználói felületet, ha ugyan azt a mintát egy széles monitoron jelenítik meg, semmiképpen nem lesz bitorlás, hiszen a tájékozott használóban egy hosszúknás mobiltelefon és az azon lévő minta más összenyomást fog eredményezni, mint egy számítógép monitor és az azon megjele-

nő kép. Ugyan ezzel kapcsolatban magyar bírósági joggyakorlat nincsen, és az Európai Unió Bírósága sem hozott döntést egy előzetes döntéshozatali eljárás során, de álláspontunk szerint, amennyiben egy GUI vagy egy ikon egy olyan hardveren van elhelyezve, amelyre oltalmat nem igényelnek, tehát valamilyen *visual disclaimer*-t alkalmaztak rá, a GUI formatervezési mintaoltalma bármely méretben bármilyen eszközön való felhasználásra kiterjed.

Gyors említést érdemel egy magyar sajátosság. Magyarországon a minta oltalmának terjedelmét egy úgynevezett változtató nyilatkozáttal lehet korlátozni. A változtató nyilatkozat a *visual disclaimer*-ek alkalmazhatósága előtti időkből már bejelentéskor része volt a kérelemnek, egyszerűen leírva, hogy a bejelentett ábrának mely részére nem igényel a jogosult oltalmat. A 2016. július 15. napját követő bejelentések esetében a változtató nyilatkozat csak pontosítja az ábrát, amelynek alapvetően jelölni-e kell, hogy mely részek nem részei a formatervezési mintának. Ennek ellenére álláspontunk szerint kifejezetten visszasz, hogy egy magyar nyelvű szöveges nyilatkozat határozza meg bármilyen téren a formatervezési mintaoltalom terjedelmét, szemben az EUIPO közösségi formatervezési mintaoltalmi szabályaival, és szinte valamennyi uniós tagállam nemzeti formatervezési mintaoltalom szabályozásával. Az SZTNH-nak a *Formatv.* alapján van lehetősége arra, hogy amennyiben a minta ábrázolása nem egyértelmű, úgy felhívja a bejelentőt az ábrázolás pontosítására. E jogi eszköznek elegendőnek kellene lennie arra, hogy a bejelentett minta oltalmának terjedelme pontosan körülhatárolható legyen, elengedve így a rendszeridegen változtató nyilatkozatot.

A minta bejelentésének lehetséges eleme az *Alaki rendelet* értelmében a minta szerinti terméknek az ipari minták nemzetközi osztályozásának létesítésére vonatkozó Locarnói Megállapodásban meghatározott osztályjelzet. A Locarnói Megállapodás 2004. január 1. napjával vezette be a 14.04 alosztályt a grafikus felhasználói felületeknek/ikonoknak. Ugyanakkor a formatervezési mintaoltalom sajátossága, hogy szemben a védjegyoltalommal az oltalom terjedelmét nem korlátozza alapvetően a bejelentett „áruosztályra”, a lajstromozott dizájn védett bármely felhasználás ellen. Az ezzel kapcsolatos nehézségekre még a 2.2.2. alfejezetben kitérünk, hiszen ha a termék megnevezése nem korlátozza a mintaoltalom terjedelmét, akkor a bejelentéskor újdonság/egyéni jelleg követelményét is szélesebben kell vizsgálni.

A megjelenéssel kapcsolatban a CP6-ban felvázolt rendszer a magyar *Formatv.*-ben egy igen lényeges különbséggel található meg. A CP6-ban megállapított szabályokat ismertetjük először, hogy annak ismeretében nézzük meg a *Formatv.* szabályait. Megjegyezzük, hogy abban az esetben, ha egyetlen egy grafikus felhasználói felületet egy ábrázolással jelentünk be, akkor az itt bemutatott különbség nem jelentkezik, az eltérés az animált virtuális dizájnnal mutatkozik meg igazán. A CP6 az animált dizájnnak definícióját úgy határozza meg, hogy „a sorozatfelvételek olyan rövid egymást követő pillanatképekből állnak, amelyek egyetlen animált formatervezési minta különböző, egymást követő mozdulatainak bemutatására hivatottak, tisztán érthető módon”. Erre példák a lajstromozott közösségi formatervezési mintákból az alábbiak:

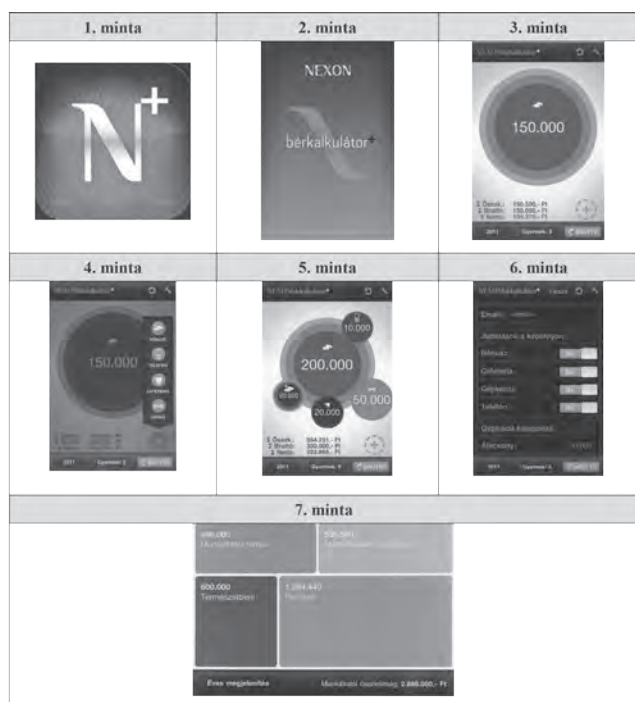
Feltételként jelenti meg a CP6, amelyet egyébként az EUIPO teljes mértékben átültetett a módszertani útmutatójába, hogy a GUI valamennyi ábrája között vizuális kapcsolatnak kell fennállnia, amely azt jelenti, hogy közös jellemzőinek kell lennie. Továbbá megjegyzi, hogy a bejelentő felelőssége, hogy a megengedett ábra számon belül tisztán értelmezhető legyen a mozgássor. Ezzel ellentétben a *Formatv.* 38. § (1) bekezdése az alábbi szabályt tartalmazza:

„A mintaoltalmi bejelentésben több mintára is igényelhető oltalom, feltéve, hogy a minták szerinti termékek a nemzetközi osztályozás

azonos osztályába tartoznak. A mintaoltalmi bejelentésben továbbá olyan minták csoportjára is igényelhető oltalom, amelyeket a termékek díszítésének a tájékozott használóra tett összbemutató befolyásoló közös külső jellegzetességei kapcsolnak össze.”

A mozgó grafikus felhasználói felületek tehát a magyar jogban csak úgy jelenthetőek be, hogy az nem egyetlen mozgó mintának fog minősülni, hanem egy bejelentésen belül több formatervezési mintának⁶⁶. Gyakorlatilag ez egyenértékű azzal, mintha minden egyes mozgás-elemére külön-külön formatervezési minta bejelentést adnánk be. Ez a szabály ebben a formában nem alkalmas betölteni a szerepét, hiszen egy mozgássorozat lemásolása esetén a bíróság elviekben nem nézné egybe a magyar bejelentett animált GUI-t, hiszen az nem egy egység, az több különálló mintának minősül a *Formatv.* 38. § (1) bekezdése alapján.

Ugyanakkor még a fenti szabályban is találunk további értelmezendő fogalmakat, mint például a „közös külső jellegzetesség”. Joggyakorlat és módszertani útmutató hiányában nehéz meghatározni, hogy mi minősülhet közös külső jellegzetességnek. Egy már lejárt, tehát korábban megadott magyar formatervezési mintacsoport⁶⁷ bemutatásával próbáljuk megérteni a „közös külső jellegzetesség” fogalmát:

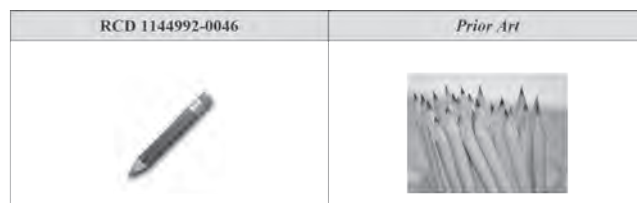
A fenti példán valóban látszik, hogy mind grafikus felhasználó felületek. Azt szinte biztosan kijelenthetjük, hogy ezt nem egy mozgás sorozatnak szánták, hiszen az 1. minta egy logó, a 2. minta – 6. minta egy mobiltelefon képernyő GUI különböző pillanatai, míg a 7. minta egy számítógépes alkalmazás GUI-jának tűnik. Kétségtől eltekintve találunk valamennyiben közös elemet, így a különleges türkiz zöldet, és a 7. minta kivételével valamennyin megjelenik a „NEXON” felirat. Álláspontunk szerint a közös külső jellegzetesség értelmezése túl tágan jelenik meg ennél a formatervezési mintacsoportnál. A 7. minta tekintetében gyakorlatilag kizárólag a türkiz szín köszön vissza, semmilyen más jellegzetesség, a korábbi mintákon megjelenő kör alakú grafika sem, sőt a megjelenő sárga szín tovább erősíti az eltérő összbemutató. A 7. minta mellett a 6. minta sem biztos, hogy elegendő közös jellemzőt hordoz a többivel, megjelenik ugyan a türkiz szín, és itt már a „NEXON” felirat is, ugyanakkor elegendő ez? Az SZTNH értelmezése szerint igen, ugyanakkor álláspontunk szerint, ha ennyire tágan értelmezzük a „közös külső jellegzetesség” fogalmát, akkor pár színnel és felirattal összeköthetünk egyébként teljesen más összbemutatót keltő mintákat. Abban az esetben, ha a jogalkotó a *Formatv.* megfelelő módosításával a CP6 felé mozdul-

na és a mozgó dizájnokokat egy egységként engedélyezné bejelenteni, mindenképpen szükséges volna az SZTNH-nak a közös külső jellegzetesség fogalmát szűkebben értelmezni, elkerülve így azt, hogy a formatervezési mintaoltalom a kellőnél tágabb védelmet élvezzen.

2.2.2. A technika állásához tartozó formatervezési minták („prior art”)

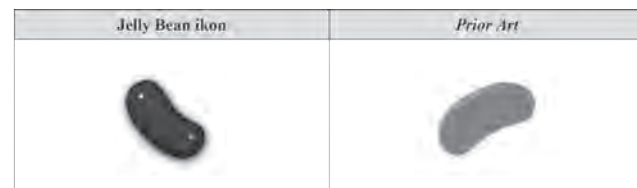
A korábban részletesen kifejtettek szerint a minta bejelentésekor mind az újdonság mind pedig az egyéni jelleg vizsgálatokor vizsgálni kell, hogy az elsőbbség időpontja előtt milyen minták jutottak nyilvánosságra. A nyilvánosságra jutással kapcsolatban felmerül, a virtuális dizájnok esetén az interneten való nyilvánosságra hozatal és annak ellenőrizhetősége, illetve az a kérdéskör is, hogy milyen dizájnok lesznek relevánsak az újdonság és egyéni jelleg vizsgálatokor.

Az utóbbi tekintetében egyszerűbb a válasz, annak ellenére, hogy ezzel kapcsolatos magyar döntés vagy előzetes döntéshozatali eljárás során hozott döntés szintén nincsen. Ahogyan már említettük, a formatervezési mintaoltalom terjedelmét nem befolyásolja az, hogy a minta alapjául szolgáló termék milyen locarnói osztályjelzet alá került besorolásra. Így a már nyilvánosságra jutott mintákat, tehát a technika állásához tartozó formatervezési mintákat (a továbbiakban: *prior art*) a piac bármely szegmenséből figyelembe kell venni. Nézzük az alábbi példát, amely rámutat, hogy miért is nehezíti meg ennyire a *prior art* a GUI-k regisztrációját:

A fenti közösségi formatervezési minta a magyar rendszerben nagy valószínűséggel nem kerülhetne lajstromozásra, hiszen a bejelentéskor végzett vizsgálat során a hivatal észlelné, hogy annak ellenére, hogy „ikonok” besorolás alá került az adott minta, sem újdonság sem pedig egyéni jelleggel nem rendelkezik. Az újdonság és egyéni jelleg követelményének vizsgálatokor tehát minden nyilvánosságra jutott mintát figyelembe kell venni, függetlenül attól, hogy hol alkalmazták. Ezt a tézist erősíti meg az Európai Bíróság C-361/15. P. és C-405/15. P. sz. egyesített ügyekben (Easy Sanitary Solutions) hozott friss döntése, ahol kimondta, hogy „ugyanis, az a tény, hogy a formatervezési minták részére biztosított oltalom nem csupán azokra a termékekre terjed ki, amelyekben a minta megtestesül, vagy amelyekre azt alkalmazni kívánják, szükségképpen azt jelenti, hogy a formatervezési minták újdonságát sem lehet csupán e termékekre korlátozva értékelni”⁶⁸.

Az Európai Unión belül kevés olyan ügyről tudunk, ami a GUI-k dizájnvédelmével kapcsolatos és így irányadó lehet. Kettőt azért bemutatunk. A fenti ceruza példánkkal hasonlóval került szembe az EUIPO a „Jelly Bean” 22164116-0054 sz. közösségi formatervezési minta megsemmisítési eljárása⁶⁹ során, amikor virtuális babot kellett összevetnie a nem virtuális megfelelőjével.

A King.com Limited a fenti fekete-fehér „jelly bean” mintát jelentette be közösségi formatervezési minta lajstromozásra, a locarnói osztály 14-04, képernyő-kijelzők és ikonok besorolás alá. A lajstro-

mozást követően a TeamLava, LLC megsemmisítési eljárás keretében vitatta, az ikon bab újdonságát és egyéni jellegét. A TeamLava bemutatta, hogy egy 2008-as édességeket bemutató kiadványban⁷⁰, a fenti táblázat jobb oldalán bemutatott pink színű cukorka megjelent, és így újdonságrontó az ikon babra. Az EUIPO döntésében ismét megállapította, hogy a minták összevetése során nincsen jelentősége a locarnói besorolásnak, így annak sem, hogy az ikon bab egy virtuális dizájn. Megállapította, hogy mind a bejelentett, mind pedig korábbi minta vesebabot ábrázol, semmilyen további felületi vagy anyagbéli jellemző nem mutatható ki. Mivel a bejelentett minta nem igényelt oltalmat a színre, azért a színnek nincsen jelentősége a minták összevetésekor, így az EUIPO megállapította, hogy a minták azonosak. Ennek megfelelően az EUIPO a mintát megsemmisítette.

Az *Apple Inc.* lajstromozott közösségi formatervezési mintája⁷¹ ellen a *Samsung Electronics Co, Limited* indított megsemmisítési eljárást, mert álláspontja szerint nem felel meg az újdonság és egyéni jelleg követelményének. Az EUIPO érvényesnek találta döntésében a mintát, de számos számunkra érdekes kérdésben fogalt állást. A minta és a *prior art* a következők voltak:

Az egyéni jelleggel kapcsolatban, így a grafikus felhasználói felületek technika állásához tartozó formatervezési mintákkal kapcsolatban az EUIPO a következőt emelte ki: „A grafikus felhasználói felületek dizájnerei meghatároztak olyan közös elemeket, amelyeket általánosságban használnak. Néhány közülük a Kérelmező által felsoroltak jellemzők: ikonok és feliratok használata hiperlinkként azért, hogy az eszköz bizonyos funkcióit elérhessük, az ikonok és feliratok arányos méretezése az eszköz méretéhez és funkcióihoz, színes és kontrasztos elemek használata a háttértől való megkülönböztetéstől, az ikonok és feliratok könnyen olvashatóak, a legtöbbet használt ikonok a többitől elválasztottak. (...) Ezen jellemzők bárki által felhasználhatók, a közkincs részei és a grafikus felhasználó felületek általános dizájn jellemzőinek része. Ugyanakkor az RCD [a fenti Apple GUI] nem kizárólag ezen jellemzőkkel bír. Az RCD bizonyos az ikonokat és a hátteret meghatározó szinkombinációkkal került lajstromozásra (...) amelynek specilis grafikai jellemzői vannak (...)”⁷².

Mindebből a hagyományos GUI-kkal kapcsolatos főbb jellemzők kivehetők, látható, hogy a hatóság mely részeket veszi nagyobb hangsúllyal figyelembe, és, hogy mi alapján állapította meg, hogy az Apple grafikus felhasználói felületének van újdonság és egyéni jellege. A feniteket az SZTNH, illetve a magyar bíróságok is nagy valószínűséggel hasonló módon értékelnék.

2.2.3. Nyilvánosságra hozatal a virtuális dizájnoknál

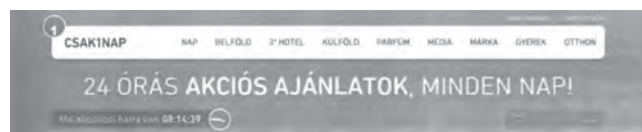
A nyilvánosságra jutás szabályait a *Formatv.* 4. § (1) bekezdése szabályozza, amely kimondja, hogy a „mintát nyilvánosságra jutottnak kell tekinteni, ha közzététel, egyéb közlés útján, kiállítással, kereskedelmi forgalomba hozatallal vagy bármilyen más módon bárki számára hozzáférhetővé vált, kivéve, ha ezek az események a rendes üzletvitel során észszerűen nem juthattak az érintett ágazaton belül az Európai Közösségben működő szakmai körök tudomására.”

Hagyományos termékek esetében sem annyira nyilvánvaló ez a szabály, hiszen a mai világban az interneten bármi bárhonnán nyilvánosságra hozható és igazából bárki számára elérhető. A virtuális

dizájnok, tekintetében, amelyek alapvetően is virtuálisan jelennek meg, a nyilvánosságra hozatal időpontja még nagyobb fejtörést okozhat. Az EUIPO az előbb említett egyetlen GUI-val kapcsolatos *Apple v Samsung* ítéletében is megállapította, hogy a bemutatott technika állásához tartozó formatervezési minták többségét az interneten hozták nyilvánosságra legelőször. *Apple v Samsung* ítéletében gyakorlatilag összefoglalta ezzel kapcsolatos gyakorlatát, amelyet bemutatunk itt is. Az EUIPO is kifejtette, hogy az a tény, hogy pontosan mikor került az interneten egy minta nyilvánosságra, igen nehezen megállapítható körülmény, ugyanakkor az biztos, hogy amint az információ az internetre felkerült, akkor azt nyilvánosságra hozottnak kell tekinteni⁷³. Az is kijelenthető, hogy az interneten való nyilvánosságra hozatal kereshető az internet böngészőbe történő megfelelő kulcsszavak beírásával, hiszen a felhasználók az érintett tárgy körben így biztos információkhoz juthatnak. Sőt, az interneten fellelhető videók is relevánsak, hiszen akár az adott videóban egy pillanatra történő nyilvánosságra hozatal is elegendő, mivel a videó megállítható és az adott dizájn tüzetesen megvizsgálható⁷⁴. Az EUIPO gyakorlatában olyan bizonyítékokat fogad el az interneten való nyilvánosságra hozatal tekintetében, amely biztosan bizonyítja az időpontot is. Ilyennek tekinthetők azok a weboldalakat, amelyek idő-bélyeg információkat tartalmaznak arról, hogy egy adott fájl vagy weboldal egy adott időállapotban milyen tartalommal volt elérhető (pl.: Wikipedia, blogok stb.); a keresőmotorok, amelyek egy adott weboldalhoz tartozó időállapotot megjelölnek (pl.: Google cache); képernyőről készült fotó (*screenshot*), amely tartalmaz dátumot; illetve például az archiváló szolgáltatások által nyújtott információkat adott weboldalakról. Mindennek bizonyítása ahogyan látszik nem egyszerű, de az EUIPO előtt már kitaposott alapkövekkel egy magyar hatósági eljárás során is sikerrel lehetne álláspontunk szerint a nyilvánosságra jutás idejét bizonyítani.

III. Konklúzió

Összefoglaló konklúzió levonása nem egyszerű, ugyanakkor egy példával indítanánk. Az SZTNH által üzemeltetett online adatbázis szerint jelenleg egyetlen egy darab oltalom alatt álló grafikus felhasználói felületként feltüntetett (14.04. locarnói osztályjelzet) formatervezési minta található⁷⁵:

Ennek több oka is lehet, egyik oldalról biztosan az, hogy a jogosultak előnyben részesítik a közösségi formatervezési mintát, hiszen egyetlen bejelentéssel valamennyi Európai Unió országára védelmet szereznek, ráadásul az EUIPO nem végez tényleges alaki vizsgálatot. Nincsen újdonságkutatás, nincsen egyéni jelleg vizsgálat, így ha a mintát nem semmisítik meg az arra irányuló kérelem alapján indult eljárásban, akkor az adott közösségi formatervezési minta oltalom alatt áll.

Tovább menve, a közösségi formatervezési mintaoltalom szabályozás kimunkáltabb, az EUIPO nagyon részletes módszertani útmutatókkal segíti a bejelentőket, szinte minden esetben átvezeti a nemzetközi projektek megállapításait, például a CP6-ét, és az Európai Bíróság is számos ítélettel pontosítja a Közösségi Mintarendelet szövegének tartalmát. Mindemellett álláspontunk szerint érdemes volna a magyar szabályozást is kisebb-nagyobb módosításokkal közelebb vinni az európai, jól működő megoldásokhoz. Természetesen nem várható el a magyar hatóságoktól / bíróságoktól, hogy olyan kimunkált nemzeti formatervezési minta joggyakorlatra tegyenek szert, mint például a németek, hiszen nálunk éves szinten nem éri el 10 dizájn ügy a bíróságot, amíg Münchenben ez a szám egy hétre jut. Ugyanakkor mivel van saját törvényünk, mindenképpen érdemes azt folyamatosan fejleszteni, hozzáidomítani az újonnan felmerülő

megoldandó kérdéskörökhöz, hogy abban az esetben, ha egy nemzeti oltalom alatt álló mozgó grafikus felhasználói felület bitorlás áldozata lesz, akkor hatékonyan és professzionális módon leheszen fellépni a bitorlóval szemben. Ehhez persze elsődleges feltétel, hogy egy mintaoltalom alá kerülhessenek a mozgó virtuális dizáj-

nok. Reméljük, hogy pár éven belül sor kerül a jelen összefoglalóban megemlített kérdéskörök társadalmi egyeztetésére és annak eredményeképpen a magyar szakemberek bevonásával módosítás alá kerül a magyar *Formatv.* megfelelő paragrafusai. És így a képernyő-ink is megfelelő dizájnvédelmet kapnak.

Jegyzetek

1 A formatervezési minták oltalmáról szóló 2001. évi XLVIII. Törvény (a továbbiakban: *Formatv.*) 1. § (2)–(1) bek.
 2 Stigler, Rachel: Ooey GUI: The Messy Protection of Graphical User Interfaces [2014] *Northwestern Journal of Technology & Intellectual Property* 224.
 3 Az itt bemutatott példák közül a Samsung Electronics Co., Ltd 001371462-0033 számú közösségi formatervezési mintája (RCD) egy tipikus úgynevezett visual disclaimer-t tartalmaz, ami annyit jelent, hogy szaggatott vonallal jelöli a minta azon részét, amelyre védelmet nem igényeltek. Így a Samsung mobiltelefon nem része az oltalom alatt álló formatervezési mintának, kizárólag az ikon védett, hasonlóan, mint a mellette lévő két további példában.
 4 U.S. Patent No. D643,851, a Windows 8 operációs rendszerből mutat részletet, amint az úgynevezett „csempék” mozognak a felhasználó képernyőn keresztül utasítására, úgy, hogy képernyő alján valamennyi „csempe” mindig látható marad.
 5 Dubuisson, Thomas: IP protection for graphical user interfaces in the EU, US and China, *Journal of Intellectual Property Law & Practice*, 2015, Vol. 10, No.10.,767.
 6 A Locarnói Megállapodás, egy nemzetközi osztályozási egyezmény amely a formatervezési mintákat hivatott előre meghatározott (összesen 34) osztályba rendezni, megkönynyítve így a minták bejelentését, nyilvántartását és kutatását. Az osztályozás összetett, hiszen egy osztályon belül további alosztályok találhatóak.
 7 14. osztály. Adatrögzítő, adatfeldolgozó, valamint hírközlés és adatátvitel céljára szolgáló készülékek, 4. alosztály: Képernyő elrendezések és ikonok.
 8 Az adatok az EUIPO adatbázisából kerültek leszűrésre, elérhető: <https://euipo.europa.eu/eSearch/#advanced/designs>.
 9 Apple Inc v. Samsung Electronics Co., Ltd 678 F.3d 1314.
 10 Beijing Qihu Technology („Qihu”), Qizhi Software (Beijing) Co., Ltd. v Beijing Jiangmin New Technology Co., Ltd. („Jiangmin”). Peking, 2016. szeptember 21. napján indult eljárás.
 11 A formatervezési minták oltalmáról szóló, az Európai Parlament és a Tanács 98/71/EK irányelve (1998. október 13.)
 12 *Formatv.* 1. § (2) bek.
 13 Tattay Levente–Pintz György–Pogácsás Anett: *Szellemi alkotások joga*, Budapest, 2011, Szent István Társulat, 342. o. alapján
 14 *Formatv.* 1. § (3) bek.
 15 *Formatv.* 1. § (4) bek. Összetett terméknek minősül az olyan alkotóelemekből álló termék, amelyek eltávolításával a termék szétszedhető és utána újból összeállítható.
 16 Tattay – Pintz – Pogácsás: i. m. (13), 342–343. o.
 17 David Musker: *Community Design Law – Principles and Practice*, Sweet and Maxwell, London, 2002, 10. o.
 18 A *Formatv.* és hozzá kapcsolódó eljárási kérdéseket szabályozó rendelték nem teszik lehetővé, hogy az oltalomra irányuló bejelentés mellé írásbeli melléklet kerülhessen becsatolásra és később a minta mellé lajstromozásra.
 19 Zombori Zsolt: *Formatervezésiminta-oltalom Magyarországon és az Európai Közösségben – I. rész.* In: *Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle*, 111. évfolyam 2. szám, 2006. április, Budapest, 65. o.
 20 Zombori Zsolt: i. m. (19), 68. o.
 21 Az alkatrészek oltalmazhatóságával kapcsolatban

lásd: Baksay-Nagy György: *Dizájnvédelem az autópárhuzban*, In: *Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle*, 122. évfolyam 3. szám, 2017. június, Budapest.
 22 Koschtial, Ulrike: *Design Law: Individual Character, Visibility and Functionality*, *International Review of Industrial Property and Copyright Law*, 2005. 3. sz. 311. o.
 23 Vö. A *Formatv.* 1. § (3) bekezdése már azzal, hogy a számítógépes programot nem tekintik terméknek kizárja az oltalmazhatósági körből.
 24 *Formatv.* 6. § (1)–(3) bek., ahol tovább részletezi a műszaki rendeltetést lehetőségét és kizárja az oltalomból, ha a minta csak a termék kompatibilitását szolgálja (kivéve az előre gyártott elemekből összeállított rendszerekben az elemek összeállítására, cseréjére szolgáló termékelem vagy termék minta).
 25 Zombori Zsolt: *Formatervezésiminta-oltalom Magyarországon és az Európai Közösségben – II. rész.* In: *Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle*, 111. évfolyam 3. szám, 2006. június, Budapest, 49. o.
 26 *Formatv.* 7. §
 27 Tattay – Pintz – Pogácsás: i. m. (13), 346. o.
 28 *Formatv.* 8. § (1)–(2) bek.
 29 Tattay – Pintz – Pogácsás: i. m. (13), 347. o.
 30 *Formatv.* 8. § (1)–(2) bek.
 31 Vö. A találmányok szabadalmi oltalmáról szóló 1995. évi XXXIII. törvény 4. § (1) bek., a szakember mércéje.
 32 Zombori Zsolt: i. m. (25), 43. o.
 33 Hartwig, Henning: *Protection of car designs in Europe – some observations from a practitioner’s perspective*, *ERA Forum* (2010) 11, 446. o.
 34 Az Európai Bizottság által kibocsátott Zöld Könyv egy vitaindító dokumentum, amely széles körű konzultációt kíván elindítani egy fontos kérdésben. Ezt követi általában egy Fehér Könyv, amely már konkrét intézkedési, jogalkotási javaslatokat tartalmaz az adott területen.
 35 Zombori Zsolt: i. m. (25), 44. o.
 36 Zombori Zsolt: i. m. (25), 45. o.
 37 Miniotas, Mikas: *Novelty and Individual Character in the Community Design Law*, Faculty of Law University of Lund, Sweden, 2005, 23. o. (letöltve: <http://lup.lub.lu.se/luor/download?func=download&File&recordId=1554965&fileId=1563502> utolsó letöltés ideje: 2018. december 1.)
 38 *Formatv.* 4. § (1) bek.
 39 Posteinerné Toldi Márta (szerk.): *Iparjogvédelem*, Budapest, 2012, Szellemi Tulajdon Nemzeti Hivatala, 159. o.
 40 *Formatv.* 4. § (1) bek.
 41 *Formatv.* 4. § (3) bek.
 42 Zombori Zsolt: i. m. (25), 48. o.
 43 Ismertette a Zombori Zsolt: i. m. (25), 48. oldala alapján.
 44 Az ipari tulajdon oltalmáról szóló Párizsi Unió Egyezmény, 1883.
 45 Posteinerné Toldi Márta (szerk.): i. m. (39), 170. o.
 46 Zombori Zsolt: i. m. (25), 48. o.
 47 Posteinerné Toldi Márta (szerk.): i. m. (39), 170. o.
 48 *Formatv.* 2. § (2) bek.
 49 Tattay – Pintz – Pogácsás: i. m. (13), 344. o.
 50 Zombori Zsolt: i. m. (25), 42. o.
 51 Posteinerné Toldi Márta (szerk.): i. m. (39), 157. o.
 52 Dore, Pauline: *Choices, choices – The European Community’s registered and unregistered design right*. *Copyright World*, 2013. május, 18. o.

53 Szöllösi Gusztáv: *Hozzászólás Keserő Barna Arnold „Az Európai Bíróság első ítélete formatervezési mintával összefüggésben” című tanulmányához*, In: *Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle*, 118. évfolyam 4. szám, 2013. augusztus, Budapest, 55. o.
 54 Zombori Zsolt: i. m. (25), 44. o.
 55 *Formatv.* 3. § (1) bek.
 56 *Formatv.* 3. § (2) bek.
 57 <http://www.sztnh.gov.hu/dizajn/oltalomkepesség-feltetelei> utolsó letöltés ideje: 2018. május 1.
 58 Posteinerné Toldi Márta (szerk.): i. m. (39), 158. o.
 59 Zombori Zsolt: i. m. (25), 46. o.
 60 *Decision of the Third Board of Appeal of 11 June 2012, in Case R 979/2011-3, ‘portable traffic warning signs’, 19 és 20. bekezdés*
 61 Kur, Anette: *Protection of Graphical User Interfaces Under European Design Legislation*, *IIC* 2003, 50 (58).
 62 Kikényszeríthetősége persze kérdéses, hiszen látni fogjuk, hogy a projektek egy részét emelték jogszabályi szintre csak.
 63 *Convergence on graphic representations of designs - Common Communication*, 15 April 2016, elérhető: https://euipo.europa.eu/tunnel-web/secure/webdav/guest/document_library/contentPdfs/about_euipo/who_we_are/common_communication/common_communication_7/common_communication7_en.pdf, utolsó letöltés ideje: 2018. május 1.
 64 <https://www.sztnh.gov.hu/szakmai-oldalak/vedjegyoltalom/konvergencia/cp6-a-formatervezesi-min-tak-grafikai-abrazolasa>, utolsó letöltés ideje: 2018. december 1.
 65 Az Alaki rendelet csak annyit mond szemben a CP6 részletes megállapításával, hogy „a mintához nem tartozó részek jelölésének egyértelműen el kell határolnia a mintát az ábrázolásnak azoktól a részeitől, amelyekre nézve a bejelentő nem igényel oltalmat”.
 66 Így foglalt állást a AIPPI nemzetközi szellemi tulajdonvédelmi csoport magyar csoportja 2007-es jelentésében, amelyben a grafikus felhasználói felületek szellemi tulajdonvédelméről értekezett. Elérhető: http://aippi.org/wp-content/uploads/2017/05/2017_HU_Study_Question_Protection_of_graphical_user_interfaces_2017-05-19.pdf utolsó letöltés ideje: 2018. május 1.
 67 Lajstromszám: 91844.
 68 C-361/15. P. és C-405/15. P. sz. ügyekben hozott döntés, 96. pont.
 69 R 1947/2015-3 sz. ügy, TeamLava, LLC v King.com Limited
 70 Stroud, Jon: *The Sucker’s Guide: A Journey into the Soft Centre of the Sweet Shop*, 2008, Summersdale kiadó.
 71 RCD 748694-003 sz. minta.
 72 *Samsung v Apple Inc., OHIM (Invalidity Division)*, 2013 június 12., ICD 8538, 61. bekezdés.
 73 *Ibid.* 37. bekezdés.
 74 *Ibid.* 42. bekezdés.
 75 Lajstromszám: 92194; jogosult: TELE-FOR Médiaszolgáltató Kft. A bejelentés 2016. július 15.-e előtt történt, hiszen változtató nyilatkozattal a minta bizonyos részei nem élveznek oltalmat. Ez ugyanakkor nem derül ki az ábrából, ismét jelezve, hogy a változtató nyilatkozat megoldása nem feltétlenül a legpraktikusabb.